

Innlandet
fylkeskommune

Kultur - Bygg og landskap

ENERGEIA AS
Cort Adelers gate 33

0254 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
2022/17338-10
Irene Skauen Sandodden

Dato:
27.02.2024

Store Nøkleberg solkraftverk - resultat av arkeologisk registrering

Vi viser til e-post fra deres Jarl Egil Markussen den 20.1.2023, samt til tidligere dialog på e-post, møter og telefon med dere og Norconsult.

Arkeologisk registrering ble gjennomført sommeren 2023. Rapporten er ikke klar ennå, men dere har den 8.8.2023 fått tilsendt informasjon om resultatet av registreringene (e-post til deres Ingar Vatndal) og kart og koordinater ble sendt Erik Herdlevær, Norconsult på e-post den 7.11.2023.

Kulturminner

Som det framgår av tidligere korrespondanse, har vi ikke påvist automatisk fredete kulturminner innenfor undersøkelsesområdet. Vi har derimot påvist flere kulturminner fra nyere tid (det vil si yngre enn 1537). Trolig er kulturminnene vi har funnet spor etter husmannsplasser fra 1800 og tidlig 1900-tall, selv om vi foreløpig ikke har klart å knytte sporene til historisk kjente husmannsplasser i området. Vår foreløpige vurdering er at kulturminnene ikke har noen nasjonal eller regional verdi, men de kan ha lokal verdi. Det blir derfor opp til KU å belyse deres verdi og sette disse inn i en kulturhistorisk kontekst. KU bør også ta stilling til om det er mulig å alle eller deler av kultursporene, og på hvilken måte det er mulig å eventuelt sikre noen av kulturminnene i en eventuell utbygging/nydyrking.

Kulturminnene er lagt inn i den nasjonale kulturminnedatabasen (Askeladden), slik at dataene er tilgjengelig for alle (ID nr. 314869, 314870, 314871 og 314872).

Konklusjon

Vi har ikke påvist automatisk fredete kulturminner. De påviste kulturminnene og historien til området, bør belyses gjennom KU for Store Nøkleberg solkraftverk, jf. konsekvensutredningsprogrammet punkt 3. Vi legger ved et kart, som oppsummerer hva vi har funnet av kulturminner.

Vi vil uttale oss til saken på nytt, når KU foreligger og saken sendes på høring.

Postadresse:
Postboks 4404
Bedriftssenteret
2325 Hamar

Besøksadresse:
Innlandet fylkeskommune
Parkgata 64
Hamar

Telefon: +47 62 00 08 80
E-post: post@innlandetfylke.no
Internett: www.innlandetfylke.no
Org.nr.: 920717152

Rapporten er nesten klar, men er ikke ferdigstilt pga. sykdom. Rapporten vil bli prioritert og ettersendes så snart den er helt ferdig.

Vi gjør oppmerksom på at vi har hatt dialog med kommunen om saken, som også var interessert i å se nærmere på kulturminnene vi har funnet (og andre verdier i området) når området igjen blir bart.

Med vennlig hilsen

Anne Therese Engesveen
Seksjonssjef Arkeologi

Irene Skauen Sandodden
Seniorrådgiver/arkeolog

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Vedlegg

1 Nøkleberg foreløpig oversikt.jpg

Kopi til:

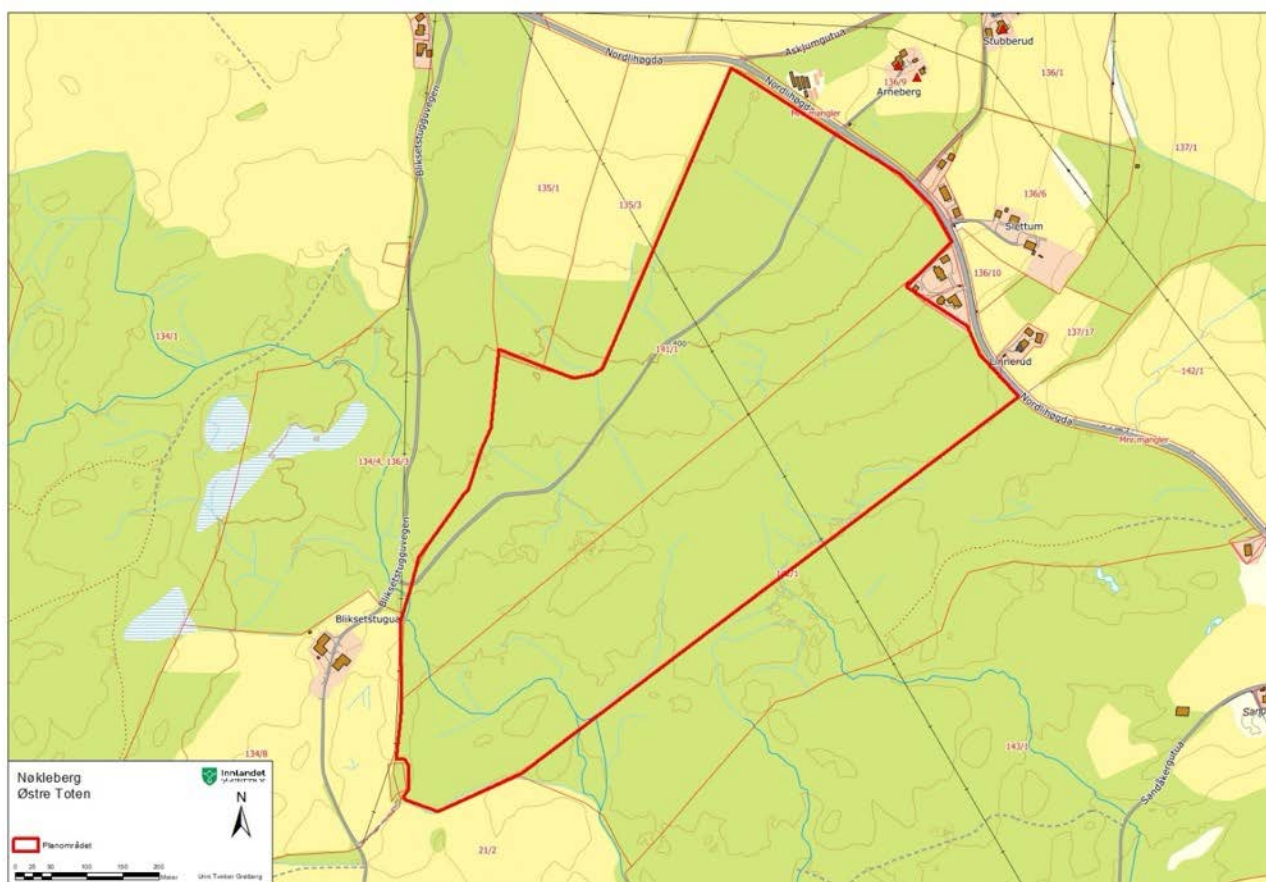
ØSTRE TOTEN KOMMUNE
NORCONSULT NORGE AS AVD BERGEN
NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

Befaringsrapport

Arkeologisk registrering i forbindelse med planlagt nydyrking og etablering av solkraftverk på gnr 141 bnr 1 og gnr 142 bnr 1 i Østre Toten kommune.

Kommunennummer: 3442	Kommune: Østre Toten	Saksnummer: 2022/17338
		Prosjektnummer:524287
Gnr./Bnr.: 141/1 og 142/1		
Gårds- og bruksnavn: Nøkleberg		
Tidsrom i felt: 06.06.-11.06.23	Deltagere i felt: Unni Tveiten Grøtberg	
Konklusjon: Det ble registrert fire lokaliteter med bosetnings- og dyrkningsspor fra etterreformatorisk tid (id 314869, id 314870, id 314871 og id 314872). Disse er ikke automatisk fredet.		
Rapport skrevet av: Unni Tveiten Grøtberg 16.01.2024.		

Figur 1: Kart som viser planområdet.

Bakgrunn og oppsummering

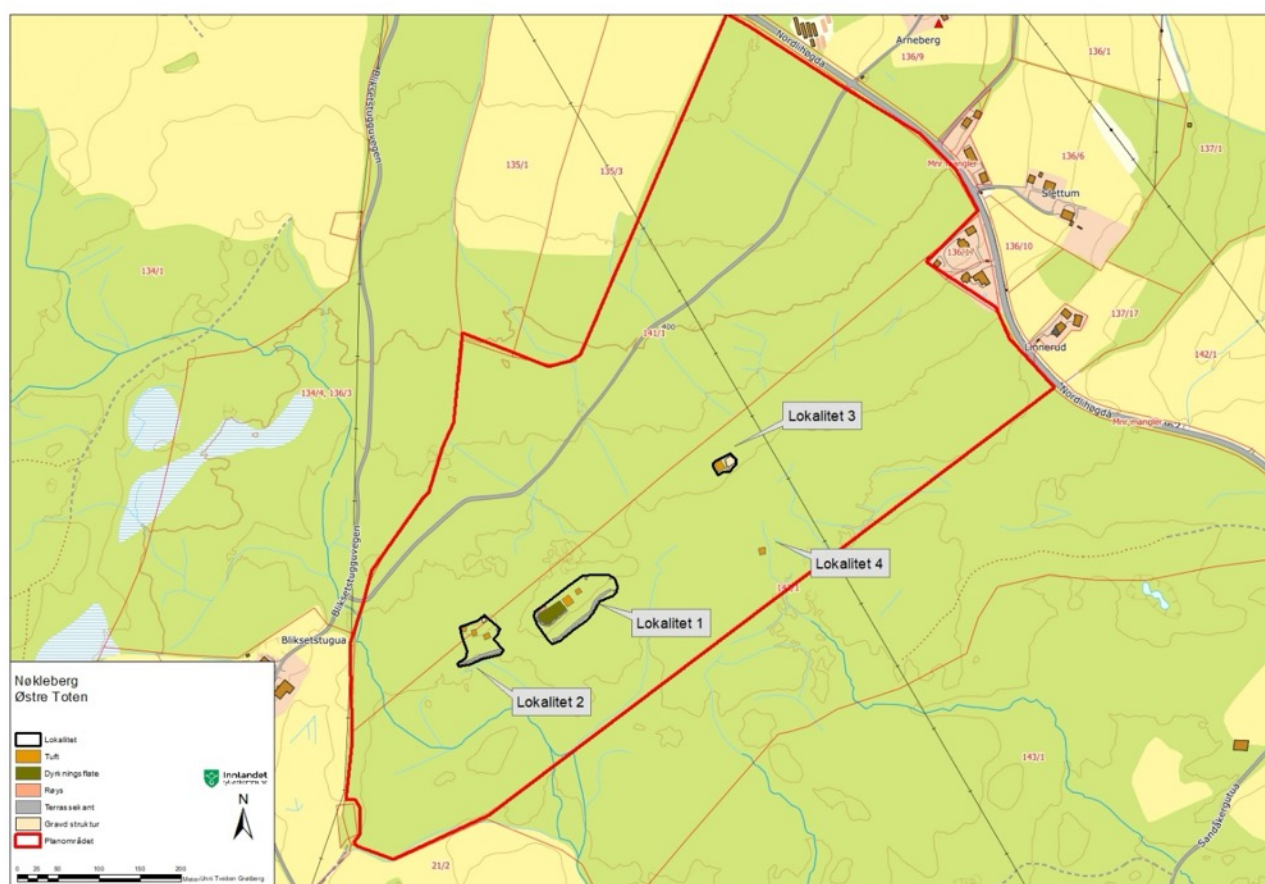
I forbindelse med planer om et solkraftverk og nydyrking på Nøkleberg gnr/bnr 141/1 og 142/1 i Østre Toten kommune, ble det i perioden 6. – 11. juni 2023 gjennomført en arkeologisk registrering av området. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner, men fire lokaliteter fra etterreformatorisk tid ble funnet.

Registreringen

Kulturarv ved Innlandet fylkeskommune gjennomførte i perioden 6. juni – 11. juni 2023 en arkeologisk registrering i forbindelse med planer om nydyrking og etablering av et solkraftverk på Nøkleberg i Østre Toten. Været var fint, og hadde ikke noe å si for gjennomføringen eller resultatet av registreringen. I deler av området var det svært tett vegetasjon, noe som gjorde at det ikke var mulig å få noe god oversikt over kulturminnene her. En annen utfordring var at det var mye elg med kalv i området i denne perioden, noe som førte til at enkelte områder ble forsøkt registrert flere ganger før det lot seg gjennomføre.

Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner, men det ble funnet fire lokaliteter fra etterreformatorisk tid.

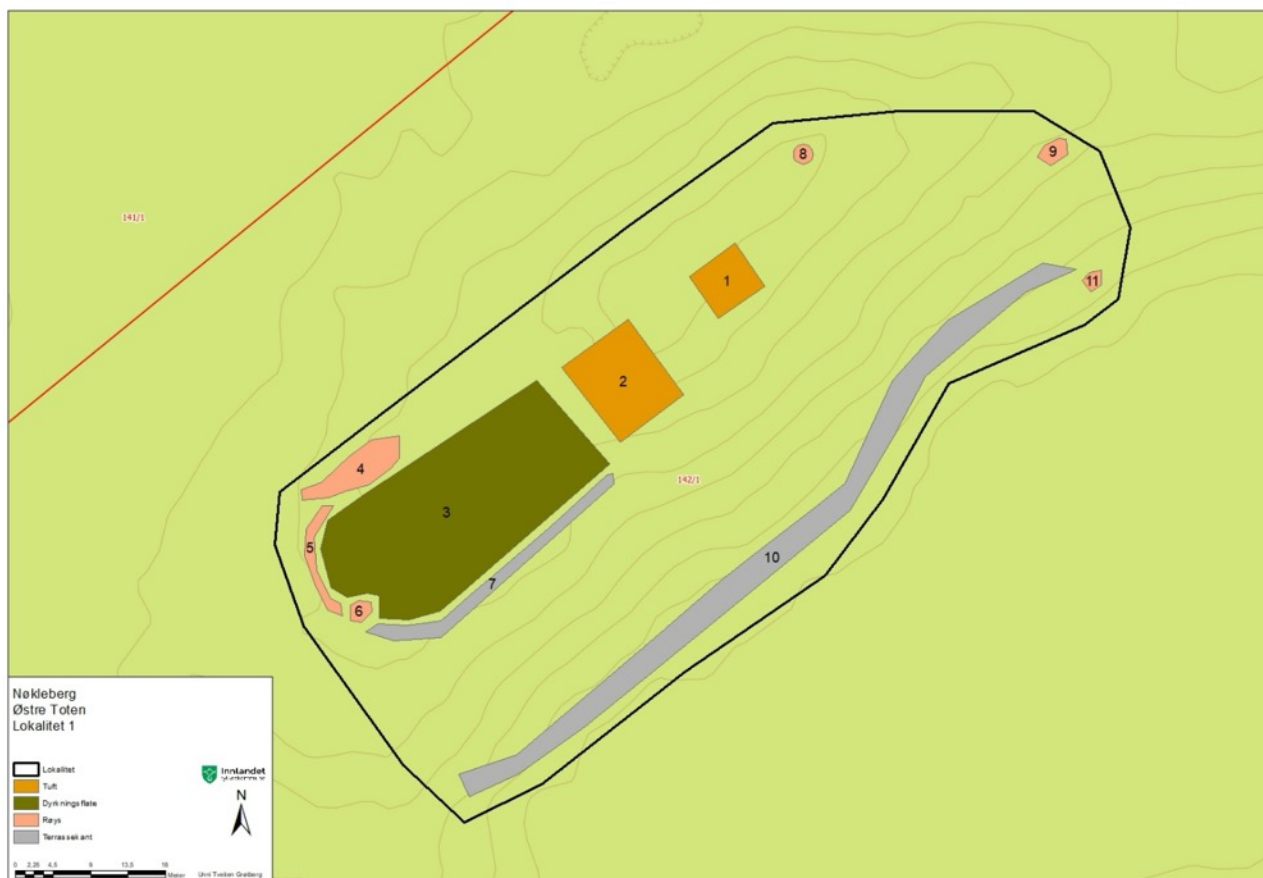
Registrerte kulturminner

Figur 2: Kart som viser de registrerte lokalitetene.

Lokalitet 1 id 314872

Denne lokaliteten består av 2 tufter, ei dyrkningsflate, 5 rydningsrøyser og tre terrasser/åkerkanter.

Figur 3: Detaljkart over lokalitet 1 id 314872.

Tuft 1 id 314872-1

Rektangulær tuft, ca. 4 x 3,5 m, orientert sørøst-nordvest. Den består av fine tørrmurer og er ca. 120 cm dyp. I det nordre hjørnet er det trolig ei peisrøys som er ca. 1,5 x 1,5 m i grunnflate.

Figur 4: Tuft id 314872-1 (1) sett mot sørøst (til venstre) og øst-sørøst (til høyre). Begge foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Tuft 2 id 314872-2

Ruin/tuft, ytre mål: 11 x 9,4 meter. Ruinen består av to deler, delvis gravd inn i bakken og delvis murt opp. Den har to «rom» eller «kjellere» med åpninger i sørvest og en nordøst-sørvest-gående voll mellom dem. «Rommet» i sørøst har høye fine tørrmurte murer, nærmere 2 m høye i bakkant.

Figur 5: Nordvestre rom sett mot sørvest. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Figur 6: Sørøstre rom sett mot nord-nordøst. Det gule jordboret står i inngangen. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Figur 7: Bilde til venstre: Inne i det sørøstre rommet, sett mot sør-sørvest. Bilde til høyre: Tørrmur inne i det sørøstre rommet, sett mot nord. Begge foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Dyrkningsflate 3 id 314872-3

Større flatt område, tydelig ryddet, kun et par større steiner ligger igjen. Det er en markert kant på flata (flata er høyere enn terrenget rundt). Den ryddete steinen ligger rundt flata i røyser og kanter. Flata måler ca. 15 x 35 m.

Figur 8: Dyrkningsflate id 314872-3 (3) sett mot øst-nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Rydningsrøys 4 id 314872-5

Orientert NØ-SV, følger kanten på dyrkningsflata (3). ca. 10-14 m lang og 2-5 m bred.

Figur 9: Rydningsrøys id 314872-5 (4) sett mot nord. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Rydningsrøys 6 id 314872-6

Oval rydningsrøys, 2,5 x 3,5 m, ca 60 cm høy, ligger i forbindelse med dyrkningsflate 3.

Rydningsrøys 8 id 314872-7

Rydningsrøys 2 x 2 m, 60 cm høy. Den ligger på toppen av en rygg og inneholder blant annet enkelte store steiner (ca. 50 cm i diameter).

Figur 10: Rydningsrøys id 314872-7 (8) sett mot nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.

Rydningsrøys 9 id 314872-8

Oval rydningsrøys, orientert nordøst-sørvest, den følger en naturlig rygg. 2 x 3 m og 60-80 cm høy.

Figur 11: Rydningsrøys id 314872-8 (9), sett mot nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.

Rydningrøys 11 id 314872-9

Sirkulær rydningsrøys, 5 m i diameter, 60 cm høy.

Figur 12: Rydningsrøys id 314872-9 (11) sett mot sør. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.

Ryddet stein/åkerkant 5 id 314872-10

Tilnærmet nord-sør orientert streng med ryddet stein som følger vestenden av dyrkningsflate 3. Den måler ca. 14 x 1,3 m og er nærmere 1 m høy.

Terrassekant/åkerkant 7 id 314872-11

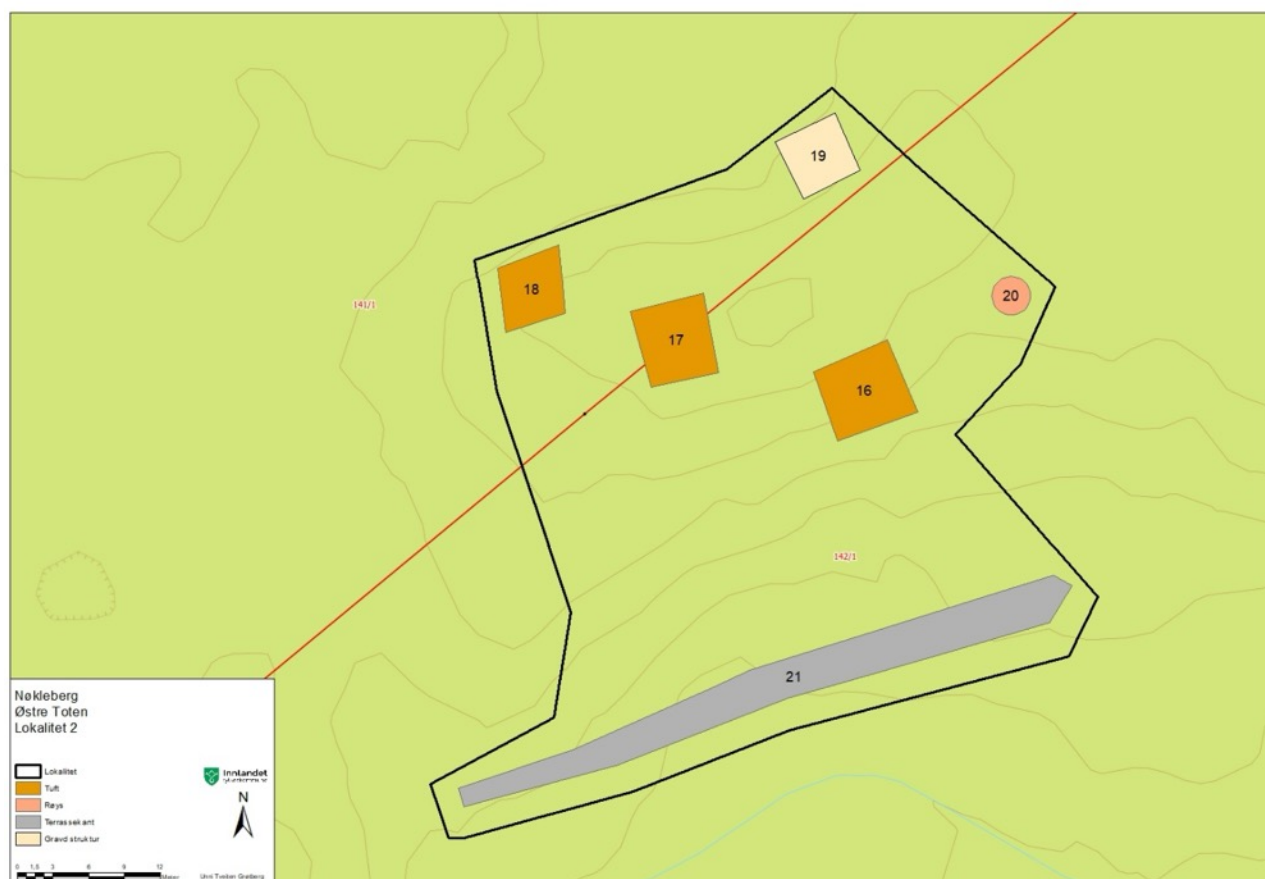
I nedkant av dyrkningsflate 3 (i sør-sørøst) er det en terrasse eller åkerkant med mye rydningsstein. Den er orientert sørvest-nordøst og følger dyrkningsflata og måler ca. 40 x 1,8 m.

Terrassekant/åkerrein 10 id 314872-12

Nede i en skråning går det en terrassekant, mulig åkerrein. Den er orientert sørvest-nordøst og måler ca. 96 x 3 m.

Lokalitet 2

Lokaliteten består av tre tufter, en gravd struktur, ei rydningsrøys og en terrasse- eller åkerkant.

Figur 13: Detaljkart over lokalitet 2 id 314871.

Tuft 16 id 314871-1

Kvadratisk tuft gravd inn i skråning. Åpning i sør-sørøst. Ytre mål er ca. 5 x 5 meter. Innvendig (i bakkant) er den 1,5 m dyp.

Figur 14: Tuft id 314871-1 (16) sett mot nord-nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Tuft 17 id 314871-2

Mulig tuft gravd ned i terrenget, den ligger på en rygg og det er mye stein i og rundt gropa. Den er kvadratisk og har et ytre mål på ca. 6 x 6 m. Den er ca. 80 cm dyp.

Figur 15: Tuft id 314871-2 (17) sett mot nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Tuft 18 id 314871-3

Kvadratisk tuft gravd inn i rygg, åpen i nord. Ca. 5 x 5 m. Ligger rett sør for hogstflate.

Figur 16: Tuft id 314871-3 (18) sett mot nord. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Gravd struktur 19 (tuft/massetak) id 314871-4

Tuft eller massetak gravd inn i rygg. Ca. 5 x 6 m i ytre mål, 50 cm dyp.

Figur 17: Gravd struktur (tuft/massetak) id 314871-4 (19) sett mot nord-nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Rydningsrøys 20 id 314871-5

Sirkulær rydningsrøys, ca. 3 m i diameter og 50 cm høy.

Terrassekant 21 id 314871-6

Terrassekant orientert sørvest-nordøst. Nedenfor terrassekanten i sør er det et blautsøkk.

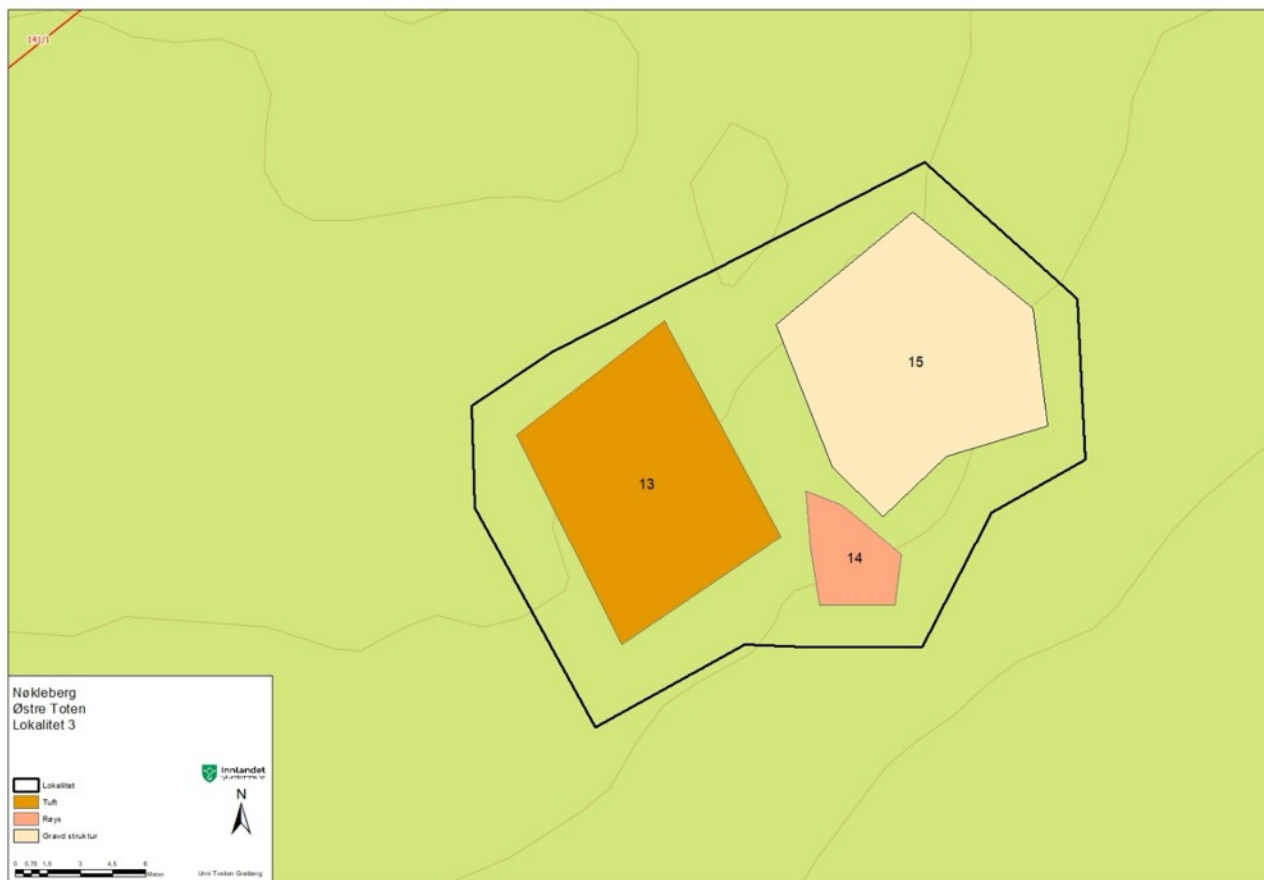
Terrassekanten er ca. 80 m lang og 1,5 – 3 m bred. Høyde er ca. 60 cm. Den består stort sett av steiner på 30-50 cm. Trolig ryddet stein fra området over som kan ha vært dyrket.

Figur 18: Terrassekant id 314871-6 (21) sett mot øst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.

Lokalitet 3 id 314870

Lokaliteten består av ei tuft, ei røys og en gravd struktur.

Figur 19: Detaljkart over lokalitet 3 id 314870.

Tuft 13 id 314870-1

Rektangulær tuft orientert nordvest-sørøst. 11 x 8 m ytre mål, ca. 50 cm dyp.

Røys 14 id 314870-2

Røys med ryddet stein, hvis struktur 15 dreier seg om et massetak, kan dette være stein som er sortert ut fra de massene. 4 x 7 m.

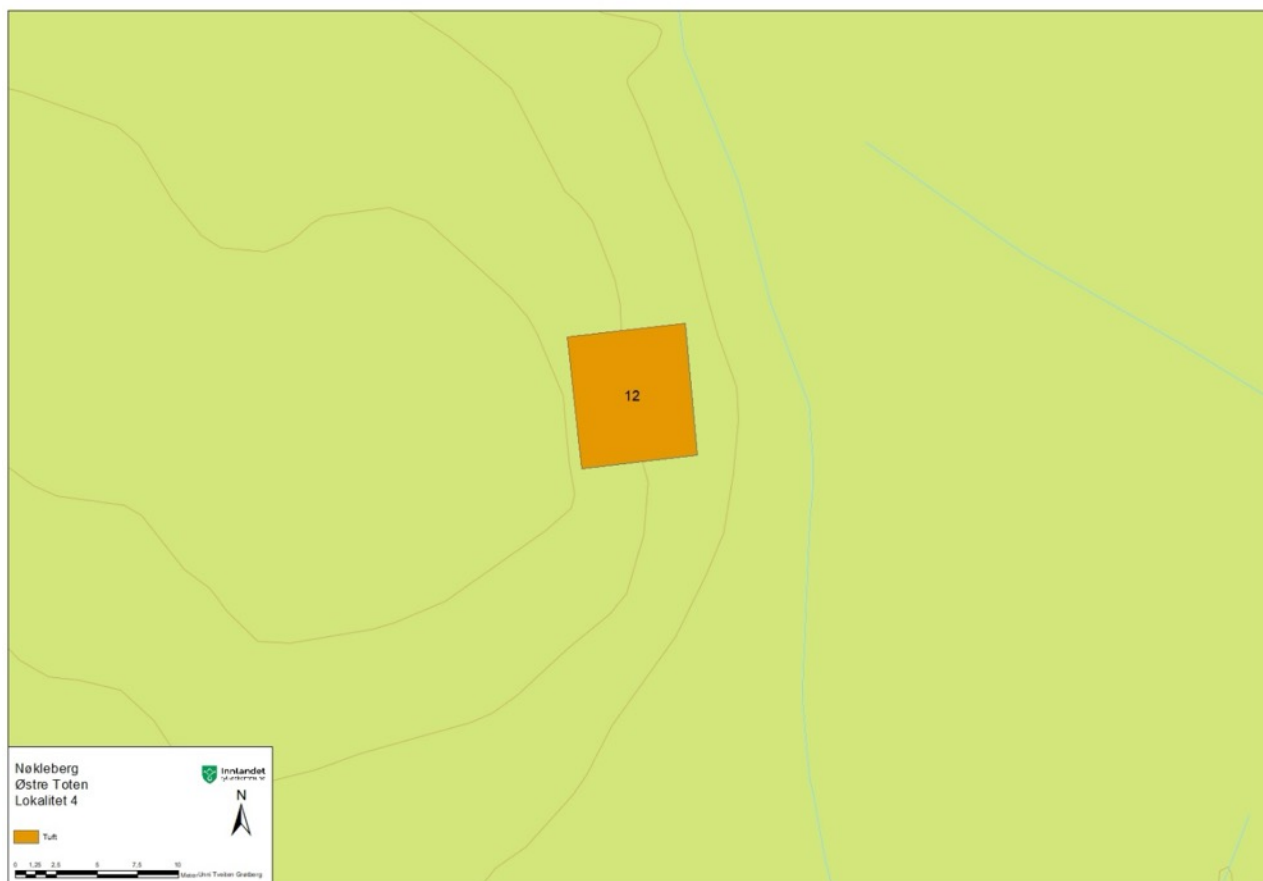
Figur 20: Røys id 314870-2 (14) sett mot nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.

Gravd struktur 15 id 314870-3

Dette dreier seg om et utgravd område på ca. 10 x 10 meter. Det kan være tatt ut masser her, eller det kan være ei innrast tuft.

Lokalitet 4 id 314869

Lokaliteten består av ei tuft.

Figur 21: detaljkart over lokalitet 4 id 314869.

Tuft 12 id 314869-0

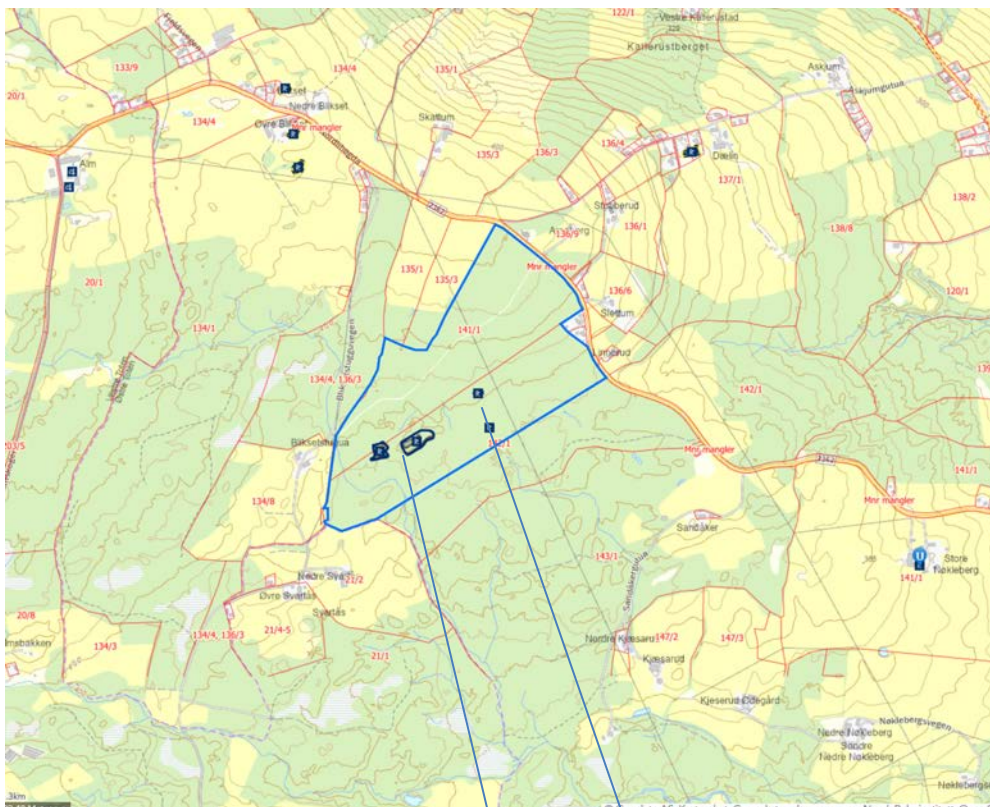
Rektangulær tuft, ca. 5 x 6 m. Delvis gravd inn i terrenget i vest. I vest er det murt opp en slags vei/låvebru som fremstår som en mindre haug med steiner midt på og inntil tufta i vest. Øst for tufta er det myrlendt. Dette kan være sporene etter ei uteløe i forbindelse med slått av myrområder.

Figur 22: Tuft id 314869-0 (12) sett mot vest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.

Tolkning

De ulike lokalitetene med tufter ser alle ut til å være etterreformatoriske (yngre enn 1537), men vi kan ikke utelukke at det har vært bosetting her tidligere. Ettersom registreringen i utgangspunktet handler om automatisk fredete kulturminner, har vi ikke hatt noen kapasitet til å se nærmere på historien til området. Vi antar at tuftene knytter seg til enten fraflytta husmannsplasser eller mindre, nedlagte bruk. På kartet fra 1801 under (Figur 25), kan vi ikke se noen bruk eller husmannsplasser som skal ha ligget i området, men trolig er det husmannsplasser knyttet til en av gårdene i nærområdet. Kanskje har vi funnet spor etter noen av husmannsplassene vi ser på kartet fra 1860 (se Figur 24).

Figur 23 Kart som viser undersøkelsesområdet og de fire områdene med tufter.

Figur 24 Utsnitt av kart fra 1860 viser husmannsplasser nord for Svartaas, som kan være noen av de vi har funnet ved registreringen. Kilde: Statens kartverk. <https://kartverket.oldmapsonline.org/maps/e06abe63-471b-5a5f-b2ac-013295b1c116/>

Figur 25 Kart fra 1801. Vi kan ikke se noen husmannsplasser eller bruk i området på dette kartet. Kilde: Statens kartverk. <https://kartverket.oldmapsonline.org/maps/a2bef2bf-b6b9-48ae-b0e3-198bc2b51176/>

Figur 26 Utsnitt av Collins kar fra 1820t. Viser husmannsplassen Hanebakken nordøst for Sandager. Kan noen av sporene vi har funnet, være knyttet til denne?

Konklusjon

Innlandet fylkeskommune gjennomførte en arkeologisk registrering i perioden 6. – 11. juni 2023 i forbindelse med planer om et solkraftverk og nydyrking på Nøkleberg gnr/bnr 141/1 og 142/1 i Østre Toten kommune. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner, men fire lokaliteter fra etterreformatorsk tid ble funnet, trolig spor etter fraflytta husmannsplasser fra 1800-tallet (id 314869, id 314870, id 314871 og id 314872).

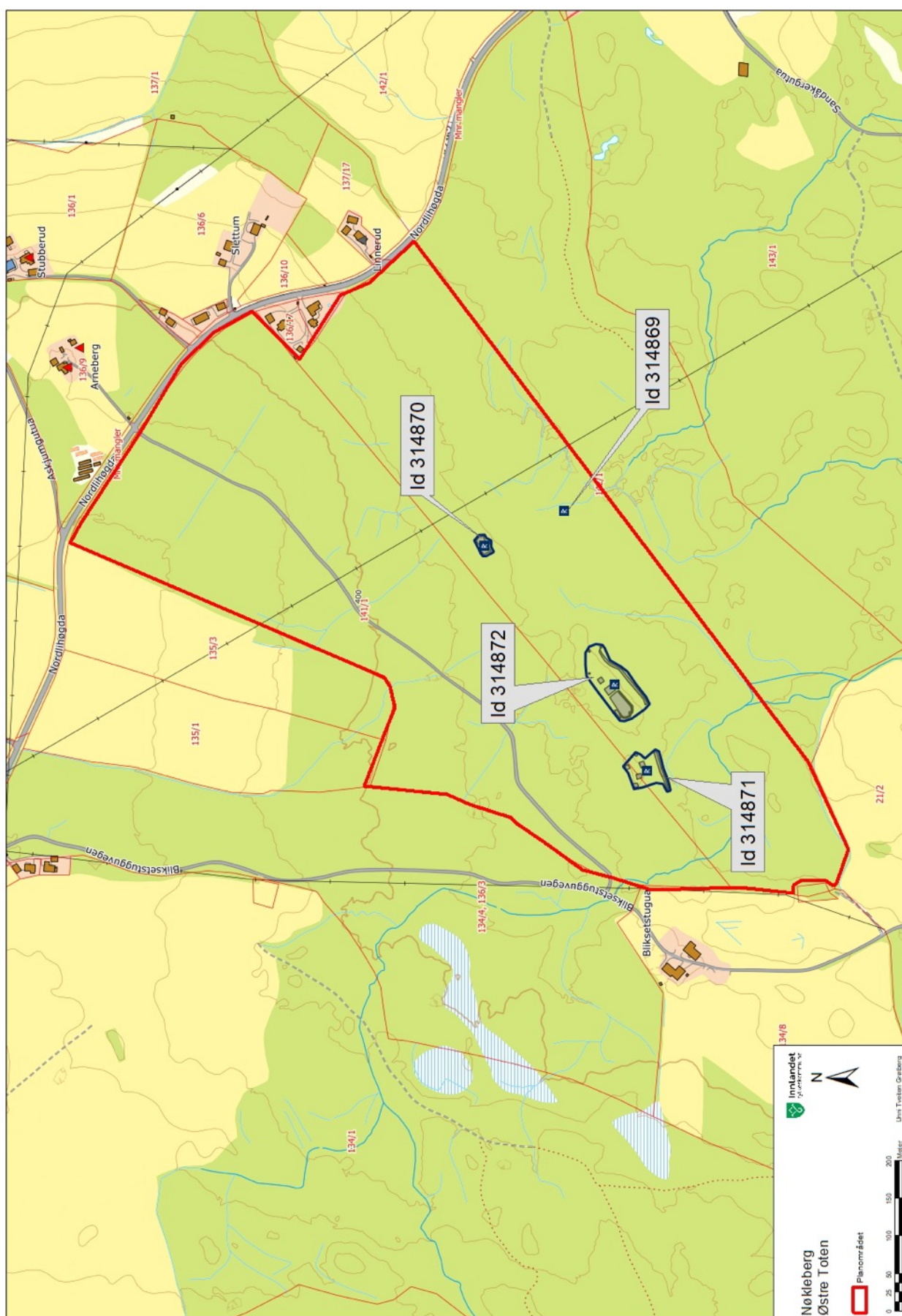
Figurliste

Figur 1: Kart som viser planområdet.	1
Figur 2: Kart som viser de registrerte lokalitene.	2
Figur 3: Detaljkart over lokalitet 1 id 314872.	3
Figur 4: Tuft id 314872-1 (1) sett mot sørøst (til venstre) og øst-sørøst (til høyre). Begge foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	3
Figur 5: Nordvestre rom sett mot sørvest. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	4
Figur 6: Sørøstre rom sett mot nord-nordøst. Det gule jordboret står i inngangen. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	4
Figur 7: Bilde til venstre: Inne i det sørøstre rommet, sett mot sør-sørvest. Bilde til høyre: Tørrmur inne i det sørøstre rommet, sett mot nord. Begge foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	5
Figur 8: Dyrkningsflate id 314872-3 (3) sett mot øst-nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	5
Figur 9: Rydningsrøys id 314872-5 (4) sett mot nord. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	6
Figur 10: Rydningsrøys id 314872-7 (8) sett mot nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.	6
Figur 11: Rydningsrøys id 314872-8 (9), sett mot nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.	7
Figur 12: Rydningsrøys id 314872-9 (11) sett mot sør. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.	7
Figur 13: Detaljkart over lokalitet 2 id 314871.	8
Figur 14: Tuft id 314871-1 (16) sett mot nord-nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	9
Figur 15: Tuft id 314871-2 (17) sett mot nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	9
Figur 16: Tuft id 314871-3 (18) sett mot nord. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	10
Figur 17: Gravd struktur (tuft/massetak) id 314871-4 (19) sett mot nord-nordøst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	10
Figur 18: Terrassekant id 314871-6 (21) sett mot øst. Foto: U. T. Grøtberg 6.6.2023.	11
Figur 19: Detaljkart over lokalitet 3 id 314870.	12
Figur 20: Røys id 314870-2 (14) sett mot nordvest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.	12
Figur 21: detaljkart over lokalitet 4 id 314869.	13
Figur 22: Tuft id 314869-0 (12) sett mot vest. Foto: U. T. Grøtberg 11.6.2023.	14
Figur 23: Oversiktskart.	18
Figur 24: Oversiktskart med Askeladdennummer.	19

Kartvedlegg

Figur 27: Oversiktskart.

Figur 28: Oversiktskart med Askeladdenummer.

